

UDK 811.112.2(075.9)(076)(049.32)

MIODRAG VUKČEVIĆ
Filološki fakultet u Beogradu

JEZIČKE KOMPETENCIJE PREVODILACA ZA NEMAČKI JEZIK

Zoran R. Jovanović, *Deutsch special 1°. Lehrbuch für Übersetzer*, Beograd,
Društvo za obrazovanje odraslih, 2007, 422

Deutsch special 1° je udžbenik namenjen prvenstveno mladim diplomiranim germanistima. Jedinstven je po tome što se u njemu predstavlja novi sveobuhvatni pristup obrazovanju polaznika jednogodišnjeg seminarara u okviru Prevodilačke škole Udruženja naučnih i stručnih prevodilaca Srbije u Beogradu. Polaznici ovog seminarara specijalizuju se za prevodioce i tumače za nemački jezik u oblasti administrativne uprave i prava. Priručnik pokriva sadašnji predmet „Društveno-politička terminologija“, u stvari „Politički sistemi“ i oblast politike u širem smislu, mada u sadašnjem obimu, a u pogledu stalnog rasta gradiva koje se neprekidno aktualizuje nije u stanju da u potpunosti ispuni taj zadatak. Autor ovog priručnika je Zoran Jovanović, dugogodišnji predavač na ovom seminaru, koji je svoje iskustvo stečeno tokom rada uspešno pretočio u ovaj tematski savremen traduktološki priručnik. Njegova koncepcija je zamišljena kao pilot-projekat u seriji raznovrsnih jezičkih pomagala na planu jezika struke, koji nastoji da pomogne polaznicima Seminara i drugim korisnicima da učvrste svoje jezičke veštine i kompetencije i ovladaju osnovnim metodama i sredstvima prevodilačke struke.

Ovaj udžbenik je, takođe, rezultat višedecenijskog rada ovog već poznatog centra, čuvenog po uspešnom osposobljavanju svršenih filologa za prevodilačko zanimanje. Na taj način Udruženje nastoji da, bar delimično, nadoknadi nedostatak institucionalne infrastrukture za obrazovanje prevodilaca i tumača u našoj zemlji. Naravno, priručnik može da se koristi i u drugim ustanovama u kojima se usavršavaju znanje i korišćenje nemačkog jezika i/ili prevodilačke veštine, a posebno u oblasti politikologije, žurnalistike i diplomatije, ali i na fakultetu, na završnim godinama germanistike. Ovaj specifični priručnik namenjen je, dakle, usavršavanju odraslih sa već solidnim znanjem nemačkog jezika — on je zamišljen kao posebna nadgradnja na planu jezika struke i njegove stručne stilistike i terminologije u oblasti političkih nauka, ali i kao praktično sredstvo za savlađivanje prevodilačke veštine, pa se zato može uvrstiti u kategoriju priručnika jezika struke (Berufsdeutsch). Priručnik nastoji da svojim sredstvima i metodama omogući polaznicima Seminara da savladaju neke bitne elemente sve četiri kompetencije koje su potrebne za uspešno obavljanje prevodilačkog zanimanja — maternjojezičnu, stranojezičnu, stručno-terminološku i traduktološku. Prema jedinstvenoj evropskoj klasifikaciji, on odgovara kategoriji C1-C2; dakle, najvišem stepenu jezičke osposobljenosti.

Podeljen u tri dela Priručnik obuhvata ukupno dvadeset relativno obimnih stručnih tekstova na nemačkom i deset na srpskom jeziku, koji figuriraju kao lekcije. Tu je i više kraćih, takođe, originalnih tekstova na oba jezika, koji su namenjeni za samostalan rad kod kuće. Lekcije su najčešće izvodi iz obimnih članaka i dela; one su, u ređim slučajevima, skraćivane kada se težilo postizanju terminološke zasićenosti teksta, što je označeno tačkicama. Sam izbor tekstova izvršen je u skladu sa programom za dotični predmet i nije ideološki motivisan. Izborom se želelo postići što širi obuhvat struke i što širi dijapazon političke leksike uopšte, ali se vodilo računa i o tome da ti tekstovi pruže korisnicima određena stručna znanja iz same teme.

Tekstovi u prvom delu Udžbenika polaze najpre od nemačkog jezika i obuhvataju tematski istoriju uređenja ljudske zajednice (npr. Sklaverei/ Robovlasništvo), sadržan je jedan tekst koji se bavi nemačkom istorijom, a potom su date i celine koje se bave istorijom institucionalizacije ljudskog društva na svetskom planu (UN, Savet Evrope, EU, OEBS i sl.). Drugi deo ovog udžbenika za buduće prevodioce i tumače za nemački jezik kreće se iz pravca maternjeg jezika ka nemačkom kao stranom. Prirodno je da u ovom slučaju tematske celine proizilaze iz društvene istorije koja se vezuje za jezik od kojeg se polazi. Bilo da su to poglavlja „Ustav i ustavno pravo“, „Kolektivna bezbednost“ ili različiti načini upravljanja društvom, sami tekstovi nude jedan veoma širok spektar terminologije koji se ustalio u svetu međunarodne javnosti. No, napomenuti spektar nije išao na uštrb konciznosti. Oba dela sadrže tekstove na jeziku na koji se prevodi unutar same celine. Na taj način se obezbeđuje, takoreći, kontrola usvojenog gradiva. Odgovarajućim celinama uključena je terminologija koja čini osnovu za jezik administracije u datom slučaju. Zoran Jovanović je vodio računa i o tome da tekstualne celine ne služe samo vežbanju nekog suvoparnog rečnika. Kroz tekstove se ogledaju, reći ćemo još i to, aktuelni tokovi i problemi savremeng sveta, što znači da će korisnici ovog priručnika biti u koraku sa prevodilačkim izazovima sadašnjice.

Lekcije su, inače, višestruko duže od onih u klasičnim udžbenicima stranih jezika. Predviđeno je da pokriju rad na tri vezana školska časa. One se savlađuju uz pomoć predavača, po principu specifične lektorske obrade gradiva, sa težištem na objašnjavanju praktičnih prevodilačkih problema (kontrastivna i primenjena gramatika; teorijske, tehničke i semantičke nedoumice; interferencija maternjeg i stranog jezika; stručna terminologija i stilistika itd.). Prevođenje se, kao metodološki pristup, primenjuje na času samo na pojedinim delovima teksta, čija analiza treba da posluži upravo sticanju osnovnih elemenata prevodilačke veštine ili razjašnjavanju određenih jezičkih nedoumica.

U vezi sa tekstovima na srpskom jeziku, bilo da su uključeni kao lekcije ili materijal za vežbanja, oni su u ovoj koncepciji neophodni, jer služe razvijanju, inače, poslovično slabe, kompetencije stranog jezika. Iako se, po pravilu, prevodi sa stranog na maternji jezik, Jovanović je vodio računa i o tome da profesionalni prevodioci, zbog potrebe službe, moraju biti osposobljeni da bar kraće tekstove korektno prevedu na strani, ovde nemački jezik, ali i da usmeno prevode korektno. Ovde je reč o dostojanstvu profesije koja nije jednosmerna ulica. Sem toga, u zemlji odavno nema dovoljno kompetentnih stranih prevodilaca koji bi

srpske tekstove prevodili na svoj maternji jezik. Uz to, oni imaju isti problem, samo u drugom smeru.

Što se tiče same lekcije kao methodske celine i njene obrade, reći ćemo nekoliko reči, iako se štošta vidi već na prvi pogled. Korisnik će odmah zapaziti da Udžbeniku nedostaje dvojezični glosar manje poznatih reči i fraza iza same lekcije. Zoran Jovanović njega izostavlja s razlogom, jer Udžbenik ima, kao posebne dodatke, uazbučene glosare zastupljene leksike u oba smera. Vežbanja su usmerena ne na savlađivanje standardne nemačke gramatike, čije znanje autor podrazumeva, nego na već pomenute prevodilačke potrebe, po čemu se ovaj priručnik najviše razlikuje od postojećih. Korisnicima se posebno nude razna sredstva za stalno proširivanje aktivnog vokabulara profesionalnog prevodioca, naročito za potrebe usmenog prevođenja, a što se postiže posebnim vežbanjima na planu primenjene gramatike – u vezi sa upotrebom sinonima, antonima i homonima, kao i porodice reči na osnovu teksta lekcije. Nije potrebno posebno istaći da dobro vladanje sinonimima, antonimima i homonimima predstavlja veliki doprinos ne samo proširenju vlastitog leksičkog bogatstva, nego i jačanju obeju jezičkih kompetencija prevodioca. Zoran Jovanović polazi upravo od tih saznanja kada se odlučuje da ovim leksičkim kategorijama posveti toliko velik prostor. Pri tome je više vodio računa o njihovim užestručnim nego opštejezičnim značenjima, što odgovara stručnoj usmerenosti Udžbenika. Boljem savlađivanju nemačko-srpskog i srpsko-nemačkog jezičkog para, naročito na planu semantike, služe i ostala vežbanja. Tu se posebno misli na problematiku građenja reči, višeznačnosti pojmova, stručne frazeologije i specifičnu idiomatiku oba jezika, koja se proverava putem leksičkih vežbanja i malih kviz-pitanja. Svaka lekcija ima po osam zasebnih, tematskih vežbanja, pretežno prevodilačkog usmerenja, što verovatno nije dovoljno, ali nijedan priručnik ne može da bude sveobuhvatan. Sem toga Jovanović na kraju svake lekcije daje i kraći, originalni, stručni tekst na suprotnom jeziku, radi prevođenja kod kuće.

Na kraju valja istaći da treći deo priručnika čine specifični, korisni dodaci sa alfabetski sređenim rečnikom u oba smera, što autor, s obzirom na nedovoljnu zastupljenost stručnih rečnika iz ove oblasti, smatra vrlo korisnim. Tu su još i mali leksikoni pojmova i popis najvažnijih međunarodnih organizacija. Kao poseban deo priručnika dat je pregled rešenja vežbanja iz svih 30 lekcija („ključ“), što će posebno biti od koristi dopisnim polaznicima škole za samostalan rad kod kuće, kao i nastavnicima.